

УДК 371.72:613.955:612.7:372.8

Н.Д. Шошура

А.І. Шматкова

Г.В. Шматкова

Сумський державний педагогічний університет

ВПЛИВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті пропонується розробка кількох видів фізичних вправ, побудованих на міжпредметних відносинах. Інтегрований підхід дає змогу не лише покращити фізичний стан учнів але й сприяти інтенсивнішому запам'ятовуванню навчального матеріалу, розвитку логічного мовлення та абстрактного мислення, збагаченню уяви.

В статье предлагается разработка нескольких видов упражнений, построенных на межпредметных отношениях. Интегрированный подход позволит не только улучшить физическое состояние учеников, но и способствовать более интенсивному запоминанию учебного материала, развитию логического и абстрактного мышления, обогащению воображения.

The process of development the intellectual abilities of pupils in primary school closely connected with their physical progress. Several types of exercises, based on integrated approach to the education of juniors, are offered. A non-typical approach can allow not only improve the physical abilities of the pupils, but also can promote further intensive memorizing of the school material, develop logical and abstract thinking, and also enrich the imagination.

Постановка проблеми. Система освіти – головне джерело підвищення інтелектуального потенціалу суспільства. Реформування освіти спрямоване на вирішення проблем якості майбутнього нашого суспільства. Все більше уваги вчителі приділяють інтеграції різноманітних дисциплін з метою оптимізації навчального процесу та забезпечення гармонійного розвитку особистості. Перш за все, це зумовлено необхідністю розв'язати нагальну проблему перевантаження учнів, прагненням окреслити перед школярами цілісну картину світу, а по-друге – це реальні успіхи інтегративної освітньої практики, що ґрунтується на методичних розробках зарубіжних фахівців.

Аналіз актуальних досліджень. Характерною інтенцією сучасного наукового дискурсу є вивчення можливостей використання між предметних відносин у фізичному вихованні молодших школярів, якому присвячені праці А.Ф. Борисенка, А.Н. Джуринського, А.І. Степанишиної, С.В. Цвека та інших [1, 4].

За листом Міністерства освіти і науки України станом на 27 березня 2007 року № 1/9-277 від 29.06.2000 р. (м. Київ) “Вимоги щодо здійснення

процесу фізичного виховання учнів початкових класів” викладені у наказі Міністерства освіти № 188 від 25.05.98 р. [6]. На допомогу вчителю для реалізації вимог вищезгаданих документів видано методичний посібник «Система фізичного виховання молодших школярів» (Є.С. Вільчковський, М.П. Козаченко, С.Ф. Цвек) [2]. Інструктивно-методичні матеріали для підвищення ефективності викладання «Фізичної культури» постійно друкує на своїх сторінках журнал «Фізичне виховання в школі». З метою запобігання патологічних змін в організмі дитини цього вікового періоду, що виявляється в погіршенні постави, зору, координації рухів, необхідно використовувати всі форми фізкультурно-оздоровчої роботи, спрямовані на підвищення рухової активності учня [3, 5, 6].

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 21.07.2003 р. № 468 у загальноосвітніх навчальних закладах впроваджується система фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, що спрямована на реалізацію основних напрямів Національної доктрини розвитку освіти на основі Указу Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 (347/2002) і Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я Нації» (Указ Президента України від 01.09.98 р. № 963/98 та передбачає крім проведення уроків фізичної культури обов'язкові фізкультурно-оздоровчі заходи [6].

Основними завданнями предмету «Фізична культура» є формування в учнів ціннісних орієнтирів щодо культури здоров'я і здорового способу життя, потреби та звички регулярно займатися фізичною культурою і спортом.

У процесі навчання слід реалізовувати міжпредметні зв'язки з предметами природного та художньо-естетичного напрямів, з основами здоров'я тощо.

Увага дослідників до цієї проблеми зумовлена, з одного боку, фізіологічними особливостями дітей даного віку, саме тісним взаємозв'язком між процесом розвитку якостей когнітивної сфери особистості ті її руховою активністю. Ця закономірність використовується, зокрема, у японській педагогіці: учні молодшого шкільного віку для розвитку мовлення й мислення «активно залучаються до маніпулятивної діяльності; великої уваги набуває прикладна творчість: малювання,

аплікація, орігамі, ояторі (вміння плести з натягнутої на пальці тоненької мотузочки різноманітні узори та вузлики)» [7, 71].

Потреба у руховій активності молодших школярів надзвичайно велика, тому годин, виділених на фізичну культуру, відповідно до програми, на практиці стає замало. А фізкультурні хвилинки іноді значною мірою відволікають учнів від сприйняття основного матеріалу уроку.

Мета статті – розробка циклу скоординованих вчителем фізичних вправ, інтегрованих у безпосередній навчальний процес, та апробацію їх на практиці. Відповідно до двох основних критеріїв – предметності та сфери впливу – ставимо завдання розрізнити вправи на розвиток пам'яті, логічного та абстрактного мислення, уваги та уваги на матеріалі уроків математики та читання.

Виклад основного матеріалу. Хід роботи та організація дослідження. Про ефективність використання інтегрованих уроків у безпосередньому навчальному процесі свідчать результати експерименту, що ми провели у початкових класах Олександрійської гімназії міста Суми, до якого були залучені учні двох класів (2-А, 2-Б). Школярі отримали однакові завдання з читання, але у 2-Б класі застосовувалася традиційна методика навчання, а у 2-А – методика засвоєння знань у між предметних відносинах з використанням фізичних вправ. Учні оцінювались за дванадцятибальною шкалою.

Результати дослідження та їх обговорення. У якості вправ на розвиток логічного мислення на уроках математики ми використовували елементарні рухи (присідання, стрибки на місці, нахили ліворуч, праворуч), що супроводжувалися виконанням найпростіших арифметичних дій. Вчитель пропонував розв'язати задачу: «Один учень сумлінно зробив усі 10 присідань, другий – 2 присідання не виконав через неуважність і ще 2 – через лінощі. Наскільки більше вправ встиг зробити перший учень?». Умову задачі необхідно було проілюструвати інсценізацією.

Застосування методу інсценізації є ефективним і на уроках читання, оскільки дозволяє поєднати різноманітні вправи, які учні виконують залюбки, пробуджує в школярів інтерес до проблем творів. Наприклад, шкільною програмою передбачені години для

ознайомлення учнів з усною народною творчістю. При вивченні колядки-танцю «Коза», двом учням пропонували зіграти роль кози й мисливця, інші повинні були допомагати мисливцеві спіймати козу, що пропонувала школярам виконання деяких фізичних вправ (біг, стрибки, присідання тощо).

Розвитку уяви учнів сприяло комбінування фізичної та розумової активності при декламуванні дитячих поезій, що супроводжувалися виконанням відповідних ритмізованих вправ (таблиця 1):

Таблиця 1

Художній текст (поезія)	Фізичні вправи
1	2
1. Кіт зібрався до роботи, Та завадили турботи: Треба висушить хвоста, Накрутити вуса, Почесати живота, Дуже справа не проста. Цілий день такі турботи, То мерщій же до роботи.	Потягнутися Розвести руками Показати хвіст Крутять «вуса» Гладять живіт Журять пальчиком Лічать на пальцях Розводять руками
2. Забавлялись зайченята Виглядали маму й тата Ось так, лапку до лапки Ось так, шапку до шапки. Ось так – вусом потрусили, Так, так, так!	Встають, піднімають руки вгору Руки на поясі, повертаються праворуч-ліворуч Плескають у долоні Руки піднімають до голови Хитають головою Стрибають на місці
3. Петрик йшов, йшов, йшов І суніцю знайшов З'їв і далі пішов. Петрик йшов, йшов, йшов І горішок знайшов, Підняв і далі пішов. Петрик йшов, йшов, йшов І грибочок знайшов. Поклав у кошик І додому пішов.	Крокують на місці Нахиляються вперед Імітують рухи Крокують на місці Нахиляються вперед Імітують рухи Крокують на місці Нахиляються вперед Імітують рухи Крокують

Вправи, що спрямовані на розвиток пам'яті учнів, ґрунтувалися на паралельному запам'ятовуванні рядків художнього тексту, певних правил, формул та елементарних рухів. Рухова активність при цьому базується на

двох основних принципах: рухи повинні втілювати образну систему навчального матеріалу та відповідати рівню фізичної підготовленості школяра. Крім цього, учень не повинен відволікатися на засвоєння рухів або відчувати перевантаження.

Для прикладу розглянемо інтегроване вивчення учнями вступу до «Причинної» Т.Г. Шевченка. Між школярами розподілили ролі наступним чином: перший учень – Дніпро, другий – Вітер, третій – Місяць; перша учениця – Хвиля, друга та третя – Верби. Під час читання рядків твору, вони виконують такі дії: стрибки на місці («Реве та стогне Дніпр широкий»), присідання («Додолу Верби гне високі», «Неначе човен в синім морі, то виринав, то потопає»), нахили ліворуч-праворуч («Горами хвилю підійма») тощо. Такий спосіб вивчення поезій сприяє не тільки мінімізації зусиль під час запам'ятовування нового матеріалу, але й стимулює розвиток уяви школярів.

Отримані дані представлені на рис. 1 (за 100% було прийнято суму максимальних оцінок усіх школярів), свідчать про перевагу інтегрованих уроків над традиційними.

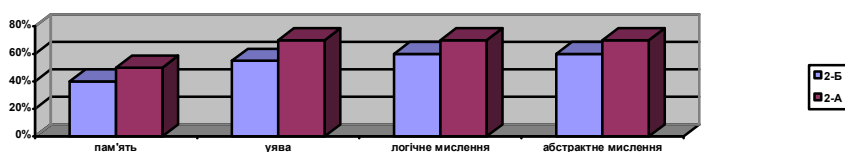

Рис. 1. 2-Б – контрольна група, 2-А – експериментальна група.

Висновки. Розроблені вправи інтегрованого характеру можуть бути впроваджені у навчально виховний процес, що забезпечить економію навчального часу, поліпшить стан фізичного здоров'я учнів, стимулюватиме мотивацію до навчання та до більш якісного процесу розвитку елементів когнітивної сфери особистості молодшого школяра. Результати роботи відкривають широкі перспективи не лише для подальших теоретичних та експериментальних досліджень впливу рухової активності на фізичний та інтелектуальний розвиток учнів, але й для використання інноваційних методик у шкільній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко А.Ф. Руховий режим учнів початкових класів : навч.-метод. посібник. – 2-ге вид. / А.Ф. Борисенко, С.Ф. Цвек. – К. : Радянська школа, 1989. – 190 с.

2. Вільчковський Е.С. Система фізичного виховання молодших школярів. / Е.С. Вільчковський, М.П. Козленко, С.Ф. Цвек. – 1998. – 232 с.
3. Вільчковський Е.С. Система фізичного виховання молодших школярів: МО України [Для викладачів та студентів вищих навчальних закладів освіти I–II рівнів акредитації] / Едуард Станіславович Вільчковський. – К. : ІЗМН, 1998. – 154 с.
4. Джуринський А.Н. Развитие образования в современном мире : [учебное пособие] / А.Н. Джуринський. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 200 с.
5. Мартиненко С.М. Загальна педагогіка: навч. посібник. / С.М. Мартиненко, Л.Л. Хоружа – К. : МАУП, 2002. – 176 с.
6. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки: реалії і перспективи / Міністерство освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. Вип. 8: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 29 – 30 березня «Вища дошкільна освіта в Україні: становлення, розвиток, сучасний стан і перспективи (до 100-річчя заснування Фребелівського жіночого інституту)». – К., 2007. – 354 с.
7. Степашина А.И. Воспитание детей в Японии / А.И. Степанишина // Сборник материалов IV конференции Санкт-Петербургского философского общества «Путь Востока». – С-Пб. : Санкт-петербургское философское общество, 2001. – С. 71 – 78.